

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i17.p:14>

**УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ
КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ**

Нікітенко Олександр Іванович,
*доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
завідувач кафедри публічно-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет*

Самойлович Артур Андрійович,
*старший викладач кафедри публічно-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет*

У статті розглянуто еволюційний хід прийняття законодавчих актів в Україні щодо протидії з корупцією, починаючи з оголошення незалежності держави, визначено сутність державної політики у боротьбі з нею, проаналізовано хронологію етапів прийняття законодавчих антикорупційних актів, оскільки проведення постійних досліджень, спостережень антикорупційної діяльності правоохоронних органів являється дуже важливим щодо сучасного розвитку України. За роки незалежності України було сформовано антикорупційне законодавство, що включало нормативно-правові акти у цій сфері, метою яких було адміністративно-правове протидії корупції. Розглянуто розвиток антикорупційного законодавства у період з 1991 р. по 1996 р., тобто до прийняття Конституції України, з 1996 р. по 2004 р., період який можна назвати як конституційний етап та з 2004 р. по теперішній, як період реформування щодо протидії корупції. Це свідчить, що постійні зміни в адміністративно-правовому регулюванні у сфері протидії корупції в Україні, здійснення процесів реформування у правоохоронній діяльності залежить від характеру державних завдань та функцій щодо забезпечення внутрішньої безпеки України, форм і методів професійної діяльності органів, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції Також у статті приділена увага, яким чином на стан корупції впливають організовані угруповання та як держава намагається їм протидіяти. Вказано на слабкість превентивних (профілактичних) заходів щодо корупційних протиправних діянь. Конституція України, прямо не визначає, які протиправні діяння є корупційними, але деякі норми свідчать про захист прав і свобод фізичних та юридичних осіб від таких діянь, та виокремлено коло осіб, які мають обмеження при проходженні державної служби та органах місцевого самоврядування. На підставі проведеного дослідження зроблено висновок про необхідність ефективних правових механізмів протидії корупції та удосконалення відповідного законодавства.

Nikitenko O.I., Samoylovych A.A. Ukrainian legislation on prevention and combating corruption offenses. The article considers the evolutionary progress of the adoption of legislation in Ukraine on anti-corruption, starting with the Declaration of independence of the state, defined the

essence of the state policy in combating analyzed the chronology of the stages of the legislative anti-corruption acts-the conduct of ongoing research, observations of anti-corruption activities of law enforcement agencies is very important in the context of modern development of Ukraine. During the years of independence of Ukraine was formed anti-corruption legislation, including normative legal acts in this sphere with the purpose of administrative and legal counteraction of corruption. The development of anti-corruption legislation in the period from 1991 to 1996, i.e. prior to the adoption of the Constitution of Ukraine of 1996 to 2004, a period which can be called as the constitutional stage, and from 2004 to the present as a period of reform to counter corruption. This indicates that continuous changes in the administrative-legal regulation in the sphere of counteraction of corruption in Ukraine, the implementation of reform processes in law enforcement depends on the nature of government tasks and functions to ensure internal security of Ukraine, forms and methods of professional activity of the bodies which carry out law enforcement or law enforcement functions the article Also paid attention to how the state of corruption is influenced by organized groups and how the government is trying to counteract them. Specified on the weakness of preventive (preventive) measures regarding corruption and illegal acts. The Constitution does not specify what illegal acts are such, but some standards testify the protection of the rights and freedoms of natural and legal persons from such acts, but dedicated circle of individuals who have limitations with the passage of the civil service and local government. On the basis of the conducted research the conclusion about the need for effective legal mechanisms for fighting corruption and improving relevant legislation.

Key words: Constitution, anti-corruption policy, anti-corruption legislation, corruption, anti-corruption.

Постановка проблеми. Боротьба з корупцією відноситься до першочергових невідкладних завдань, які повинна вирішувати держава для добробуту громадян. Необхідно усвідомлювати, що корупція створює загрозу будь-якій сфері життєдіяльності країни. Враховуючи, що корупція, як явище існує з початку створення державного управління, завжди приймалося та змінювалося законодавство України щодо механізму протидії корупції, але його дієвість не завжди була на належному рівні. Корупція для будь-якої країни є загрозою нормальному розвитку, функціонуванню інституцій держави, а в крайньому випадку існуванню держави. Здійснення широко дослідження явищ реальної дійсності, які стосуються протидії корупції має важливе значення, оскільки тільки на законодавчому рівні можливо, якщо не повністю подолати корупцію, то хоча би знизити її кількісно-якісні характеристики. За даними міжнародної антикорупційної організації Transparency International у 2019 році по індексу сприйняття корупції, Україна займає 138 місце із 180. Така ситуація повинна змусити до активних дій законодавчої влади щодо прийняття ефективного антикорупційного законодавства, а від уряду рішучих на його виконання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження антикорупційного законодавства. Питаннями дослідження з приводу хронології прийняття антикорупційного законодавства присвячені праці вітчизняних науковців, а саме Борисова В., Задирака Н. Ю.,

Кальмана О., Зубкової Л.А., Ревак І.О., Кладченко А.О., Хавронюк М.І. та інших.

Метою пропонованої статті є комплексний аналіз антикорупційного законодавства з початку проголошення незалежності України і по теперішній час.

Виклад основного матеріалу. Для чіткої та планомірної протидії корупції, повинна існувати державна антикорупційна політика, основною метою державної політики в галузі протидії корупції є створення ефективної системи запобігання і протидії корупції, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкової відповідальності винних [4, с. 42].

У сучасній Україні склалася складна політична й економічна ситуація, яка в значній мірі пояснюється, високим рівнем корупції в нашій державі, недосконалим законодавством, включаючи питання правового статусу вищих органів державної влади та їх посадових осіб та – окупацією території Автономної республіки Крим, частини Донбасу. У такий складний для України історичний період усі вищі органи державної влади нашої держави повинні діяти особливо відповідально й ефективно [20, с. 158].

Законодавчими джерелами щодо запобігання й протидії корупції є Конституції України, законів і постанов Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, відомих нормативних актів.

Розвиток українського антикорупційного законодавства можливо умовно поділити на наступні етапи:

– доконституційний етап становлення антикорупційного законодавства України (1991 – 1996 рр.);

– конституційний етап становлення антикорупційного законодавства України (1996-2004 рр.);

– реформаційний (сучасний) етап еволюції антикорупційного законодавства (2005 р. – по даний час) [5].

У перші роки незалежності основними джерелами, що регламентували протидію корупції, залишались радянські – Кримінальний кодекс та Кодекс про адміністративні правопорушення, які діяли з певними змінами та доповненнями. Це передусім статті 290 та 291 Кримінального кодексу, ухваленого ще 1960 р. У новій Верховній Раді України другого скликання в 1994 р. утворюється Комісія з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією [2, с. 274].

19.12.1992 року, враховуючи, що в державі значно зросли хабарництво, корупція, інші тяжкі злочини, посилюється організована злочинність, а також беручи до уваги пропозиції народних депутатів України, Верховна Рада України постановила – утворити Тимчасову депутатську комісію Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю, корупцією і хабарництвом. Цій Тимчасовій депутатській комісії було доручено:

– визначити із свого складу слідчу депутатську групу для перевірки виконання законів у системі правоохоронних органів і судах з питань обґрунтування припинення кримінальних справ і реагування на факти вчинення злочинів;

– розробити Положення про Тимчасову депутатську комісію Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю, корупцією і хабарництвом і подати його на затвердження Президії Верховної Ради України у січні 1993 року [18].

07.05.1993 року Верховна Рада України приймає Постанову № 3207-ХІІ «Про невідкладні заходи щодо боротьби з організованою злочинністю і корупцією».

Комісіям Верховної Ради України у питаннях законодавства і законності, з питань правопорядку та боротьби із злочинністю та Тимчасовій комісії з питань боротьби з організованою злочинністю, корупцією і хабарництвом разом з Кабінетом Міністрів України:

1. У першому півріччі 1993 року підготувати і внести на розгляд Верховної Ради України проекти законів:

– про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю;

– про державну службу;

– про боротьбу з корупцією;

– про посилення боротьби з організованою злочинністю;

– про захист учасників кримінального судочинства;

– про захист суддів, працівників правоохоронних і контролюючих органів.

2. У другому півріччі 1993 року підготувати і внести на розгляд Верховної Ради України проекти законів:

– про судоустрій;

– про боротьбу з наркобізнесом;

– про боротьбу з легалізацією грошей і цінностей, одержаних протиправним шляхом;

– про порядок виїзду громадян за межі країни і в'їзду на її територію;

– а також відповідні проекти законів щодо змін у Кримінальний, Кримінально-процесуальний, Цивільний, Цивільний процесуальний кодекси України, а також Кодекс України про адміністративні правопорушення [16].

Питання про недоліки законодавства зажди існували, не виключенням є ті законопроекти, закони, які стосуються протидії корупції.

Так, 03.06.1993 року на п'ятидесятому засіданні Верховної Ради України обговорювали проекти законів про боротьбу з організованою злочинною діяльністю та про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю, внесені тимчасовою депутатською комісією та урядом.

З зазначених питань виступив Степенко В.І. голова підкомісії Комісії Верховної Ради України з питань агропромислового комплексу, який наголосив, що не зовсім правильно, що мається два проекти, що депутати не знайшли спільної мови і не підготували один такий проект, який би справді допоміг боротися з організованою злочинністю, корупцією та хабарництвом [3].

Тобто, у нашій державі, ще не було досвіду розуміння між поняттями «організована злочинність» та «групова злочинність», тодішні народні обранці вважали, що корупція притаманна лише сфері економіки. Можливою причиною цього є те, що в радянський період, офіційна державна риторика свідчила, що явище корупції притаманне виключно в буржуазних країнах та буржуазному суспільстві де «відбувається експлуатація людини людиною» [9, с. 8].

16.12.1993 року було прийнято Закон України «Про державну службу» від № 3723-ХІІ. Так, за ч. 2 ст. 5 було зазначено, щодо заборони «вчиняти дії, що можуть бути розцінені як використання службового становища в корисливих цілях у

власних інтересах, а також дії, які відповідно до чинного законодавства вважаються корупційними». Далі ці норми були виключені, оскільки було прийнято Закон України «Про боротьбу з корупцією». За цим Законом, а саме ч. 1 ст. 5 зазначала методи протидії корупції, а саме, що державний службовець або інша особа, уповноважена на виконання функцій держави, не має права:

а) сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності, а так само в отриманні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг з метою незаконного одержання за це матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг;

б) займатися підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб, бути повіреним третіх осіб у справах державного органу, в якому вона працює, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики);

в) входити самостійно (крім випадків, коли державний службовець здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді) або ревізійній комісії господарського товариства), через представника або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих органів підприємств, кредитно-фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, що здійснюють підприємницьку діяльність;

г) відмовляти фізичним та юридичним особам в інформації, надання якої передбачено правовими актами, умисно затримувати її, надавати недостовірну чи неповну інформацію;

г) сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним і юридичним особам – учасникам процедур закупівель у досягненні перемоги всупереч вимогам Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» [10].

05.10.1995 р. прийнято Закон України «Про боротьбу з корупцією», до якого постійно вносилися зміни і доповнення; прийнято низку додаткових законів, указів, інших нормативно-правових актів, концепцій, програм, спрямованих на боротьбу з корупцією; створено численні державні органи, безпосереднім завданням яких стала боротьба з корупцією. Але ці заходи не дали відчутних позитивних результатів. Боротьба з корупцією була декларованою і реально не стала одним із національних пріоритетів у внутрішній

політиці. Центр тяжіння боротьби був переміщений із кримінально караних діянь на адміністративні та дисциплінарні правопорушення. Аналіз нормативно-правових актів боротьби з корупцією дає змогу зробити висновок про те, що неефективність їх втілення в правозастосовну практику зумовлена невірно обраною ідеологією боротьби з цим антисоціальним явищем. Фактично була створена і реально діяла замкнута система боротьби з корупцією, при якій здійснювався контроль одних уповноважених державою осіб над іншими, «виллов» останніх мотивувався або відомчою конкуренцією, або політичним замовленням. Незважаючи на збільшення кількісних показників такої боротьби, найбільш небезпечні для національної безпеки корупційні діяння залишалися «прихованими» від громадянського суспільства [1, с. 169].

28.06.1996 року приймається Конституція України. Чітко визначеної прямої норми у Конституції України, яка свідчить безпосередньо щодо запобігання корупції немає, але необхідно звернути увагу у ній безпосередньо вказуються засади правового регулювання, відповідно до яких:

– зміст і спрямованість діяльності держави визначають права і свободи людини та їх гарантії (ч. 2 ст. 3);

– органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6);

– в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частини 1, 2 ст. 8);

– об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією (ч. 1 ст. 13);

– власність зобов'язує; власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству. (ч. 3 ст. 13);

– органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19);

– усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (ст. 21);

– конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (ч. 2 ст. 22);

– громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; не може бути

привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (частини 1, 2 ст. 24);

– підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом (ч. 2 ст. 42);

– держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція (ч. 3 ст. 42);

– кожному гарантується право знати свої права і обов'язки (ч. 1 ст. 57);

– кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ч. 1 ст. 68);

– народні депутати України не можуть мати іншого представницького мандата, бути на державній службі, обіймати інші оплачувані посади, займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (ч. 2 ст. 78);

– Рахункова палата здійснює контроль від імені ВР за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням (ч. 1 ст. 98);

– Президент України не може мати іншого представницького мандата, обіймати посаду в органах державної влади або в об'єднаннях громадян, а також займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю чи входити до складу керівного органу або наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку (ч. 4 ст. 103);

– Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам (ч. 2 ст. 106);

– нормативно-правові акти КМ, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом (ч. 3 ст. 117);

– члени КМ, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади не мають права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою (крім викладацької, наукової та творчої роботи у позаробочий час), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (ч. 1 ст. 120);

– суддя не може належати до політичних партій, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої (ч. 2. ст. 127) [7; 8, с. 73-74].

Указом Президента України № 837/96 від 17.09.1996 року було затверджено Комплексну цільову програму боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки. Контроль за виконанням Програми покладался на Кабінет Міністрів України та Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України. Серед адміністративно-правових вказівок було визначено організаційно-правові заходи, серед яких, з метою дальшого вдосконалення правової бази боротьби зі злочинністю та діяльності відповідних органів розробити (доопрацювати) проекти Кримінального, Кримінально-процесуального, Кримінально-виконавчого кодексів, Кодексу про адміністративні правопорушення, Кодексу законів про працю, Цивільного, Цивільно-процесуального, Господарського, Господарсько-процесуального, Житлового кодексів України [14].

У квітні 1997 року – з метою зміцнення правопорядку в державі, підвищення ефективності боротьби з корупцією і організованою злочинністю, забезпечення захисту прав та свобод людини і громадянина – затверджується Указ Президента України «Про національну програму боротьби з корупцією» [15]. Недоліком цієї програми було те, що були відсутні заходи, стосовно профілактичної діяльності уповноважених органів по боротьбі з корупцією. Але в цій програмі була націленість на більше використання кримінологічних експертиз нормативно-правових актів. Звернута увага, що відсутня звітність щодо боротьби з корупцією. Потребують уточнення та узгодження статистичні показники роботи правоохоронних органів і судів. Через їхню неузгодженість втрачається головний профілактичний чинник – невідворотність покарання за злочин [15].

У квітні 1998 року Указом Президента України затверджується “Концепція боротьби з корупцією на 1998-2005 роки”. До правових заходів було рекомендовано:

– провести аналіз законодавства про забезпечення захисту прав людини і громадянина від корупції та щодо повноти, безпосередності та стабільності регулювання відносин у підприємницькій, господарській, фінансовій, кредитно-банківській діяльності, виявити прогалини, суперечності, а також норми, які дозволяють їх по-різному тлумачити, та інші

недоліки, що можуть бути використані для корупційних діянь та інших посадових порушень;

- урахувати при цьому зарубіжний досвід, підготувати пропозиції про вдосконалення законодавства;

- здійснити предметну систематизацію антикорупційних законодавчих та інших нормативно-правових актів, підготувати пропозиції щодо їх удосконалення;

- врегулювати в законодавчому порядку питання організації та діяльності Національного бюро розслідувань України;

- прискорити розроблення правових підстав і механізму інформування банківськими установами правоохоронних органів та проведення аналізу щодо анонімних валютних рахунків;

- проаналізувати судову практику щодо розгляду справ про оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб;

- розробити правові підстави та механізм обов'язкового беззаперечного відшкодування державою збитків, у тому числі необґрунтованих втрат, заподіяних громадянин внаслідок неправильного застосування або невиконання чи неналежного виконання норм законодавства під час здійснення службової діяльності, з наступним стягненням витрачених на це коштів із посадової особи, з вини якої були завдані такі збитки або втрати;

- прискорити законодавче врегулювання і впровадження кримінологічної експертизи проектів законів та інших нормативно-правових актів;

- вивчити можливості її проведення із спеціальним антикорупційним спрямуванням, визначити та здійснити необхідні для цього організаційно-методичні та інші заходи;

- вивчити проблему максимального обмеження дискреційних повноважень працівників правоохоронних органів, зокрема під час вирішення питань щодо звільнення осіб від адміністративної та кримінальної відповідальності;

- вивчити питання щодо повноти правового та фізичного захисту потерпілих і свідків;

- працівників засобів масової інформації та інших осіб, які допомагають викриттю винних у корупційних діяннях, внести пропозиції щодо його гарантованого забезпечення [6].

У розділі III вищезгаданого Закону містилися види корупційних діянь та санкції за його порушення, це штраф, інших видів санкцій не містилося.

ВРУ IV скликання 16.03.2005 р. ратифікувала «Цивільну Конвенцію про боротьбу з корупцією»

Законом України «Про ратифікацію Цивільної конвенції» [17]. Відповідно до статті 1 цієї Конвенції – кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві ефективні засоби правового захисту осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, з метою надання таким особам можливості захищати свої права та інтереси, включаючи можливість отримання компенсації за заподіяну шкоду [17]. Згідно статті 2 даної Конвенції «корупція» означає як прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи [17].

Кроком до формування законодавчих засад антикорупційної діяльності зроблено Президентом України В.А. Ющенком У вересні 2006 року було подано на розгляд Верховної Ради України антикорупційний пакет законопроектів який включав в себе законодавчі пропозиції щодо ратифікації Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією і Додаткового протоколу до цієї Конвенції, проекти законів України про засади запобігання та протидії корупції, про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень та про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення. Парламентський розгляд цих президентських пропозицій завершився приєднанням України до Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції і з 01.03.2010 р. до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. Спеціальні антикорупційні закони «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» які ухвалено Верховною Радою України 11.06.2009 р. не введено в дію і 21.12.2010 р. парламентом визнані такими, що втратили чинність [2, с. 274-275].

Законом України № 3207-VI від 07.04.2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» внесено доповнення, а саме одним з таких доповнень була глава 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення під назвою «Адміністративні корупційні правопорушення». Цим Законом була передбачена адміністративна відповідальність за наступні діяння:

- стаття 172-2. Порушення обмежень щодо використання службового становища;
- стаття 172-3. Пропозиція або надання неправомірної вигоди;
- стаття 172-4. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- стаття 172-5. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви);
- стаття 172-6. Порушення вимог фінансового контролю;
- стаття 172-7. Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів;
- стаття 172-8. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень;
- стаття 172-9. Невжиття заходів щодо протидії корупції [11].

Певні стратегічні завдання державної антикорупційної політики були відображені у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки». У даному джерелі чітко визначені проблеми запобігання корупції, а саме: рівень та масштаби корупції в країні, ефективність протидії корупційним процесам значною мірою залежать від доброчесності виборних посадових осіб, демократичності політичної системи загалом і виборчого процесу зокрема. Останні виборчі кампанії в Україні, зокрема місцеві вибори 2010 року, парламентські вибори 2012 року та вибори на деяких дільницях 2013 року, свідчать, що грубі порушення демократичних принципів волевиявлення (втручання влади у виборчий процес, підкуп виборців, незаконні судові рішення) призвели до того, що здебільшого на виборні посади потрапляють особи, які не відповідають стандартам доброчесності. Основними причинами такого стану справ є все ще слабкі інститути демократії в Україні, корупціогенне виборче законодавство, недосконале законодавство щодо фінансування виборчих кампаній та політичних партій, відсутність належного правового регулювання щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності виборних осіб та прозорих засад лобіювання. Очевидно, що розв'язати проблему політичної корупції можна тільки поступово, шляхом формування нового законодавства, посилення контролю за діяльністю виборних посадовців і представницьких органів влади з боку відповідних державних органів, інститутів громадянського суспільства, зокрема засобів масової інформації, підвищення політичної відповідальності громадян за свій вибір і народних

обранців за свою діяльність. Разом з тим низка заходів законодавчого характеру повинна бути реалізована протягом найближчого часу [13].

Теперішній Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14.10.2014 р. перед прийняттям відповідно до наданої пояснювальної записки повинен був визначити:

- наявність спеціалізованого органу з питань запобігання корупції (Національна комісія з питань запобігання корупції);
- правила формування та реалізації антикорупційної політики;
- антикорупційні обмеження (щодо використання службового становища, одержання подарунків, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, спільної роботи близьких осіб, після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування);
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (види конфлікту інтересів, шляхи врегулювання);
- спеціальні антикорупційні інструменти (антикорупційна експертиза, спеціальна антикорупційна перевірка, Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, вимоги щодо прозорості та доступу до інформації);
- захист викривачів (захист осіб, які повідомляють про факти корупції від незаконного звільнення, переведення, зміни істотних умов трудового договору);
- відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення (кримінальна за безпосередньо корупцію (зловживання повноваженнями, незаконне збагачення тощо), адміністративна (за пов'язані із корупцією правопорушення (порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, щодо одержання дарунка (пожертви), вимог фінансового контролю тощо), дисциплінарна та цивільно-правова (за обидва види порушень);
- усунення наслідків корупційних правопорушень (скасування актів, визнання нікчемними правочинів, відшкодування збитків у судовому порядку);
- міжнародне співробітництво [12].

Статтею 3 цього Закону встановлено коло суб'єктів, на яких поширюється його дія:

- 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, - у випадках, передбачених цим Законом [12]. На першу групу суб'єктів розповсюджено в більшості обов'язки, обмеження та вимоги, на другу групу лише деякі обов'язки, вимоги та обмеження, на третю групу – окремі обмеження.

У 2018 році Кабінет Міністрів України схвалив проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки». Законопроект розроблений Національним агентством з питань запобігання корупції з метою визначення комплексу заходів, спрямованих на зменшення рівня корупції в Україні та подальше просування антикорупційних ініціатив у державі.

Підготовлений на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої Антикорупційної стратегії, проект Закону спрямований на досягнення таких результатів:

1) забезпечення здійснення результативної антикорупційної політики шляхом удосконалення правового регулювання питань запобігання, виявлення та протидії корупції, виявлення та усунення причин та умов, що сприяють її проявам, формування в суспільстві нетерпимого ставлення до корупції в усіх сферах суспільного життя та у приватному секторі;

2) підвищення рівня прозорості в діяльності представницьких органів, посилення фінансової дисципліни політичних партій, дотримання встановленого порядку отримання внесків від фізичних та юридичних осіб, запровадження електронної системи звітності політичних партій;

3) проведення необхідних антикорупційних заходів в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, забезпечення прозорості в їх діяльності та істотне зниження рівня їх корумпованості;

4) завершення реформування судової влади та органів кримінальної юстиції в Україні,

забезпечення доброчесної поведінки прокурорів, істотне зниження рівня корупції в діяльності органів прокуратури та усунення корупційних ризиків у судочинстві;

5) протидія корупції в процесі приватизації та управлінні публічними ресурсами;

6) усунення корупційних передумов ведення бізнесу, формування сприятливого для відмови від корупційної практики бізнес-клімату та нетолерантного ставлення бізнесу до корупції;

7) посилення системи виявлення та розслідування корупційних злочинів і пов'язаних з корупцією правопорушень, конфіскації майна, яке було предметом або доходом від злочинної діяльності, повернення конфіскованих доходів, здобутих злочинним шляхом, із-за кордону, забезпечення невідворотності притягнення до відповідальності осіб, що вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

8) формування в суспільстві атмосфери нетерпимості до проявів корупції, формування у населення довіри до антикорупційної політики держави і позитивного ставлення до викривачів, а також системне залучення державою активної частини населення, громадських об'єднань, представників бізнесу до антикорупційних заходів [20].

Але 19.06.2018 року за даний законопроект проголосувало лише 193 народних депутата України.

Таким чином для ефективної протидії корупції в державі на протязі всього періоду незалежності України приймалися, змінювалися, доповнювалися законодавчі джерела, які були інструментом протидії корупції. Також створювалися уповноваженні органи для боротьби з цим явищем. Але що стосується України, то необхідне подальше удосконалення антикорупційного законодавства, необхідні ефективні зміни адміністративного та судового впливу на корупцію, а також політична воля усіх гілок та рівнів влади. Адже немає жодної країни світу де повністю відсутня корупція, є лише її різний різний рівень. Тому нашій державі на питаннях запобігання корупції потрібно акцентувати особливу увагу, надавши особливий пріоритет стратегії антикорупційній політиці держави.

Література:

1. Борисов В., Кальман О. Громадянське суспільство та питання подолання корупції // Вісник Академії правових наук України. – Х. : Право, 2005. № 2 (41). - с. 168-173.
2. Задирака Н. Ю. Шляхи становлення антикорупційного законодавства в Україні / Н. Ю. Задирака, К. В. Берднікова // Форум права. – № 2. – с. 274-277.

3. Засідання Верховної Ради України від 03 червня 1993 року. URL: http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL17/030693_50.htm.
4. Зубкова Л.А. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні / Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2017. – № 3. – с. 34-45.
5. Кладченко А.О. Становлення та розвиток сучасного антикорупційного законодавства України: теоретико-правове дослідження / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. – 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових. – Івано-Франківськ 2018. – 226 с.
6. Концепція боротьби з корупцією на 1998-2005 роки: Указ Президента України від 24.04.1998 № 367/98 (Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367/98>).
7. Конституція України / (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141).
8. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М.І. – К.: Ваїте, 2018. – 472 с.
9. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц.І. О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с.
10. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 4, ст. 266.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 07.04.2011 № 3207-VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 41, ст. 414.
12. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056
13. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 46, ст. 2047.
14. Про Комплексну цільову програму боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки: Указ Президента України від 17 вересня 1996 року № 837/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/837/96>.
15. Про національну програму боротьби з корупцією: Указ Президента України від 10.04.1997 р. № 319/97 Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/319/97>.
16. Про невідкладні заходи щодо боротьби з організованою злочинністю і корупцією: Постанова Верховної Ради України від 07.05.1993 року № 3207-XII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 27. – Ст. 285.
17. Про ратифікацію Цивільної конвенції: Закон України від 16.03.2005 р. № 2476-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 16, ст.266.
18. Про утворення Тимчасової депутатської комісії Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю, корупцією і хабарництвом / Постанова Верховної Ради України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст. 71
19. Терещук М.М. Юридична відповідальність у публічному праві / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. – 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових. – Київ 2019. – 211 с.
20. Уряд схвалив проект Закону України «Про антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки» URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-proekt->